

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XVI—XVII

BELGRADE
1985—1986

<http://www.balcanica.rs>

Петар МИЛОСАВЉЕВИЋ
Балканолошки институт САНУ
Београд

РУСИЈА И УСТАВНО УРЕБЕЊЕ ЈОНСКЕ РЕПУБЛИКЕ 1799—1804

Када је 20. фебруара 1799. године*, после жестоког бомбардовања са бродова здружене руско-турске ескадре под командом руског адмирала Фјодора Фјодоровича Ушакова (1744—1817) и јуриша десантних трупа, француски гарнизон тврђаве Крф капитулирао, острвски део некадашње балканске територије Венецијанске републике нашао се у рукама савезника друге антинаполеоновске коалиције — Русије и Турске. Готово оног истог часа, док су се на заузетој крфској тврђави подизале победничке заставе и одјекивале фанфаре у част победоносно завршеног јуриша, међу дојучерашњим савезницима је дошло до првих неспоразума. Спор је избио по питању даље судбине заузетог острвља — Крфа, Китида (Cerigo), Занте (Zakinf), Кефалонија, Лефкас (Св. Марко), Итака и Пакса и рејона у непосредној близини Мореје и Албаније.

Порта није скривала намеру да заједнички освојену територију стави под своју непосредну власт и тиме прошири границе Империје. Намера Порте наишла је на снажан отпор Русије. Истина, петербуршки кабинет није у овом победном рату имао територијалних аспирација, нарочито не према територијама тако удаљеним од граница Русије, али се није мирио ни са освајачким плановима свог савезника. С друге стране, из ширих, глобалних политичко-стратешких разлога, није се због ових острва смело ићи на заоштравање међусавезничких односа и кидања, великом муком закљученог савеза са Отоманским Царством. Ипак, ова дипломатско-политичка укрштеница решена је одлуком петербуршког кабинета, посебно колегијумом иностраних дела, да се од поменутих острва фор-

* Сви датуми су по старом календару.

мира независна област под врховном управом турског султана и са статусом сличним статусу Дубровачке Републике.¹ У прилог овој одлуци ишао је и тренутни однос снага савезника, а он је у овом часу био у корист Русије, те је Порта без многих размишљања прихватила овај на изглед компромисни предлог свог моћног савезника.

На запоседнутим острвима, адмирал Ушаков је прогласио републику под називом Република седам уједињених острва или Јонска република. У моменту проглашења, Република се нашла под заједничким привременим протекторатом Русије и Турске. Острвима је дата прилично широка самоуправа. При томе, адмирал Ушаков је настојао да се у Републици покрене процес демократизације односа међу различитим слојевима становништва острва и ограничи самовоља аристократских кругова у чијим се рукама још увек налазила власт на острвима. Адмирал је намеравао да ово постигне дајући и сељацима право гласа, посебно приликом одржавања комуналних избора. Поред тога, на предлог адмирала Ушакова, у органе власти на појединим острвима, поред локалног племства, трговаца и, уопште, имућнијих слојева становништва (кућевласници, власници винограда и других непокретних добара), први пут су били укључени и представници сеоског становништва. Локалним самоуправним органима је поверена организација локалне администрације и локалног судства.²

Крајем маја 1799, а у намери да дефинитивно уреди односе на острвима Републике и учврсти њен положај, адмирал Ушаков је припремио и утврдио посебан план о организацији управе на поменутиим острвима.

Али, и поред тога што је најширим слојевима становништва дао права која до тада нису имали, адмирал Ушаков је, следећи инструкције своје владе, настојао да на острвима осигура такав поредак у коме би фактичка власт и даље остала у рукама племства и богатијих трговачко-занатлијских кругова. У ту сврху, крајем маја 1799, адмирал је објавио свој напред поменути план о организацији управе на острвима и увођењу реда на њима.³

План адмирала Ушакова је предвиђао да виша административна власт пређе у руке гласањем изабраног Сената чије би се седиште налазило на острву Крфу. Сенат су сачиња-

¹ Писмо члана Колегијума иностраних дела В. П. Кочубеја императору Александру I. 18. децембра 1801, *Внешняя политика России 19 начала 20 века* (у даљем тексту *ВПП*), т. 1, Москва 1960, 157.

² Тарле Е. В., *Адмирал Ушаков на Средиземном море (1798—1800)*, Москва 1933.; Маркс К., *Вопрос об Ионических островах*, у књ. *Маркс К. и Энгельс Ф.*, Соч. Т. 11, ч. 2, Москва 1934

³ *План о учреждении правления на освобождённых от французов бывших венецианских островах и о установлении в оных порядка*, Тарле Е. В. Адмирал Ушаков...

вали делегати свих седам острва. Делегати су бирани како из редова племства, тако и из редова других слојева становништва, али под условом да су задовољавали одређени имовински цензус, утврђен понаособ за свако од острва Републике.

У надлежност Сената улазила су дела од општег интереса за сва острва, затим врховни надзор над радом судова и органа локалне самоуправе (тзв. мали савети или конклаве) итд.⁴

Ови основни принципи уређења Републике седам уједињених острва потврђени су нешто касније руско-турском конвенцијом, закљученом 21. марта 1800. године у Константинопољу. У ствари, овом конвенцијом, поред статуса Јонске републике, одређен је и статус неких области на територији Мореје и Албаније — Превезе, Парге, Вонице и Бутринта.⁵

Одредбама члана 1 поменуће конвенције предвиђало се да бивша венецијанска острва због своје близине Мореји и Албанији, које су за безбедност Отоманског Царства имале изузетан значај, образују посебну републику, као што је то била Дубровачка Република. Република би се налазила под врховном влашћу султана, док би локална власт била поверена њеним највиђенијим становницима. Неоспорно, реч је била о аристократској форми владавине за коју су се залагале и Русија и Турска. По одредбама конвенције, руски император је гарантовао територијални интегритет Републике, поштовање њеног устава и свих привилегија које су јој припадале. Предвиђено је било да се Јонска република и у погледу унутрашњег политичког уређења, свог уставног уређења и привредног статуса, посебно трговачког, изједначи са Дубровником. Становници Републике, нарочито трговци, могли су да рачунају на заштиту својих конзула, како на територији Отоманског Царства, тако и на територијама других држава. Порта је на себе преузимала обавезу да штити трговачке бродове Републике од напада гусара.

Као знак свог вазалног положаја, своје зависности од Порте, Република се обавезивала да преко специјалног изасланства, сваке треће године, уплаћује данак у висини од 75 хиљада пијастра. Ова се сума није могла ни повећавати, ни смањивати, нити се становништво Републике смело отперевати другим наметима.

Тврђаве, затечене на територији Републике, остају у њеним рукама. Република добија право да у циљу одбране своје територије и своје независности формира сопствену војску. У случају када не буде у стању да се сама одупре спољнем непријатељу, руска и турска влада задржавају право да на територију Републике, уз сагласност Сената, уведу своје трупе.

⁴ Адмирал Ф. Ф. Ушаков, *Документы*, т. 2, Москва 1952, 520—526.

⁵ *Полное собрание законов Российской империи с 1649 г.*, СПб., 1830 (собрание первое), т. 26, 88—92.

Потписнице напред поменуће конвенције гарантовале су бродовима Републике слободу пловидбе по Црном мору, као и по морима чије воде заплјускују обале Републике. Улазак турских ратних бродова у територијалне воде Јонске републике дозвољавао се само у изузетним приликама и уз претходно обавештење одговарајућих власти Републике, као и строго поштовање карантинских правила.

Одредбе руско-турске конвенције имале су ући у будући устав Републике.⁶ Практично, потписана конвенција је представљала први међународни акт којим се признавало фактичко постојање Републике седам уједињених острва и одређивао њен међународни статус.

Што се тиче области Превезе, Вонице, Парге и Бутринта, оне су у потпуности припојене територији Отоманске Империје. С обзиром на то да је становништво ових крајева у огромној већини било хришћанско, то му је, по угледу на Кнежевину Молдавију, била загарантована слобода вероисповести и изградња богомоља, као и организација грађанске и судске управе. Гарантовано им је и право располагања имовином, подразумевајући ту и право на слободан начин наслеђивања. Муслиманском становништву се забрањивало насељавање и стицање имовине у поменутим областима, али је зато било предвиђено да старешина области мора бити из редова муслимана. Његова права и обавезе, као и место боравка одређивала је Порта.

Становништво области било је у обавези да Порти плаћа одређени данак, али се предвиђало да, због претрпљених пустошења до којих је долазило претходних година због рата са Француском, те обавезе може бити и ослобођено у наредне две године, рачунајући од дана потписивања конвенције.

Са своје стране, Русија се обавезивала да одредбама конвенције прибави међународно признање, а пре свега признање Енглеске, Аустрије и Француске.⁷

С обзиром на положај у коме се становништво Јонске републике налазило у претходним деценијама, конвенција из 1800. године је пружала доста простора како за међународну афирмацију Републике тако и за успешан развој њене унутрашње аутономије.

Догађаји на јонским острвима тих дана били су потврда да је поменућу конвенцију и већина становника тако схватила и тумачила. Одушевљен дочек руске војске и многобројне адресе захвалнице руским властима и руском двору представљали су потврду таквог односа према новонасталој ситуацији на острвима. Међутим, већ првих дана после одласка француских трупа са острва заједно са руским војницима

⁶ Исто.

⁷ Исто.

појавили су се и турски војници, што је изазвало подозрење, које је врло брзо прерасло у огорчење, па и у отворено негодовање. У многим местима становништво је отворено изражавало своје незадовољство. Претила је опасност да дође до отвореног напада на малобројне турске посаде разасуте по јонским острвима.⁸

Ситуација се нарочито погоршала када се зазнало да Русија намерава да са острва повуче све своје војнике. Истина, одређени кругови у руској престоници и међу дипломатима сматрали су да би руске трупе могле бити замењене новоформираним одредима албанске милиције, али тај предлог није усвојен; цар га је одбацио, па је Порта, узнемирена најављеним руским повлачењем са територије Јонске републике, затражила од руске команде да своје трупе не повлачи, већ, напротив, да своје гарнизоне ојача новим људством и наоружањем. Петербуршки кабинет је све ове захтеве одбацио, па су руске трупе ускоро напустиле територију Јонске републике.⁹ Међутим, био је то очигледно лош потез руске владе, јер је убрзо по одласку руских војника избила отворена побуна.¹⁰ Побуњеници су се обрачунавали не само са турским војницима већ су на појединим острвима обаране локалне владе, а долазило је и до отворених класних сукоба.

Поставља се питање, зашто се руска влада, мада свесна последица до којих ће довести повлачење њених трупа са територије Јонске републике, ипак одлучила на овај ризикантан корак. Одговор на ово питање треба тражити у принципима на којима је тада почивала руска политика у овом региону. У ситуацији када су и Аустрија и Енглеска, не рачунајући поражену Француску, претендовале на бивша венецијанска острва и када Русија због велике удаљености није имала реалних шанси да поменуто острва задржи у својим рукама, руски двор је дошао до закључка да их је најбоље предати Турској, тј. држави која је за Русију у датом историјском тренутку представљала најмању опасност. Уз то, једном од одредби тајне руско-француске конвенције, закључене 28. септембра 1801, предвиђено је да се стране трупе не могу налазити на територији Јонске републике.¹¹

Својих процена и преузетих међународних обавеза руска влада се чврсто придржавала све до тренутка када је унутрашње прилике на острвима и измењени спољнополитички

⁸ Писмо Александара I посланику у Паризу А. И. Моркову од 15. фебруара 1802. ВПР, т. 1, 175; Писмо В. П. Кочубеја Александру I од 18. фебруара 1801. ВПР, т. 1, 157—159.

⁹ Архив Государственного совета, СПб 1878, т. 3, ч. 2, 1128—1129.

¹⁰ Присутствующий в Коллегии иностранных дел В. П. Кочубей Александру. 18. децембра 1801. ВПР, т. 1, 157—159.

¹¹ Мартенс Ф. Собрание трактатов и конвенций, заключенных Россией с иностранными державами, т. 13, 266—269.

односи нису приморали да своје држање промени. Први и непосредни повод за ту промену треба тражити у уставним променама, које су у Јонској републици наступиле већ крајем 1800. године.

Полазећи од јасно израженог става у руско-турској конвенцији из 1800, према којој су се Русија и Турска обавезивале да новоствореној Републици дарују устав, а уз то незадовољни изразито демократским одредбама ушаковског плана о уређењу односа у Републици, аристократски кругови Јонске републике пожурили су да и сами допринесу изради новог устава Републике. У том циљу једна група острвљана, претежно племића, разрадила је пројекат новог устава Републике и у јесен 1801. поднела га на потврду руском цару Александру I и турском султану Селиму III.

Према овом пројекту, државно уређење Републике седам уједињених острва заснивало би се на апсолутној доминацији племићких кругова. Даље, право гласа имало је само наследно племство, тачније они његови представници који нису били млађи од 25 година. Чак две трећине судија у републици требало је бирати из редова племића. Једино су племићи могли да раде као државни чиновници. Само у изузетно ретким случајевима устав је давао Сенату право да у редове племства, са свим правима и обавезама које из тога произлазе, прима грађане посебно заслужне за Републику.

Устав није допуштао представницима буржоазије, а још мање другим слојевима друштва, да учествују у раду централне владе — Сената. Тиме су ови кругови практично били лишени могућности одлучивања по ма ком питању од општег или посебног интереса. Био је то очевидан раскорак између набубјале економске моћи острвске буржоазије и њених политичких права, што је доводило до озбиљних трзавица и отворених сукоба, који су угрозили и само постојање Јонске републике.

Предложени пројекат устава султан Селим III је ратификовао већ 2. новембра 1801. и тиме га увео у живот, без обзира на то што га Александар I није прихватио.¹² Овим чином турског султана нарушена је једна од битних тачака руско-турске конвенције из 1800. године. Више од тога, нарушен је систем равнотеже и једнаког утицаја у области изградње унутрашњих односа у Јонској републици. Истовремено, руско-турски односи су ушли у фазу поновних сумњичења и тихог неповерења.

У једностраном акту Селима III руска влада је видела одраз намера Порте да сама одлучује по свим важнијим питањима из живота Јонске републике, што је за Русију, с об-

¹² Писмо В. П. Кочубеја Александру I од 18. фебруара 1801. ВПР, т. 1, 157—159.

зиром на њене спољнополитичке и војне планове, било неприхватљиво. Таквим настојањима Порте Русија је решила да пружи отпор и затражи од последње да безусловно призна независност Републике.¹³

Одлучивши се на овакав корак, руска влада је имала у виду два битна момента. Прво, независност Јонске републике признале су Француска и Енглеска. Признање прве ушло је у текст руско-француског уговора о миру, потписаног 26. септембра 1801. у Паризу.¹⁴ Тиме су основе за међународно признавање Јонске републике биле знатно и значајно проширене, тим пре што су и Француска и Енглеска, без обзира на извесне нејасноће (и задње намере), признавале потпуну независност Јонске републике.

Друго, устав из 1801. године донео је Јонској републици много невоља и тешких заплета на унутрашњој политичкој сцени. Незадовољни основним поставкама устава, посебно његовим аристократским карактером, представници буржоазије и других друштвених слојева отворено су устали и против устава и против његових творца, захтевајући поштовање одредаба ранијег демократског (ушаковског) устава, оног из 1799. године. Република је била у стању побуне. Централна власт, као ни власти на острвима, није била у стању да било шта учини на смиривању ситуације, која је из дана у дан бивала све тежа. Побуњеници су протеривали представнике стране власти, уништавали имовину племића, претили нападима на турске посаде. На појединим острвима формиран су органи нове револуционарне власти у чему је руска влада видела директан утицај револуционарне Француске, тачније идеја њене револуције.

Незадовољство широких слојева Јонске републике је тих дана добило карактер социјалног покрета нижих слојева друштва предвођених локалном буржоазијом, што је у ситуацији снажног утицаја наполеоновских реформи у суседним областима могло да има далекосежне последице не само за Јонску републику већ и за читаво њено балканско залеђе. То никако није одговарало ни интересима царске Русије, ни интересима другог значајног члана антинаполеонске коалиције — Енглеске, чија је војна команда на Крфу већ раније распустила револуционарну владу, ликвидирала ушаковски устав и на власт вратила свргнуто племство овог острва.¹⁵

¹³ Писмо Александра I посланику у Константинопољу В. С. Томаре од 31. октобра 1801., *ВПР*, т. 1, 127—128; Исто од 15. фебруара 1802, *ВПР*, т. 1, 175—176.

¹⁴ Ф. Маргенс, *op. cit.* т. XIII, 263—265; Писмо В. П. Кочубеја Александру I од 18. децембра 1801, *ВПР*, т. 1, 157.

¹⁵ Извештај опуномоћеног представника Русије у Јонској републици Г. Д. Моцениго Александру I од 26. априла 1802, *ВПР*, т. 1, 199—201.

Побуну на острвима је требало спречити, а то се могло постићи само одлучним захватима и радикалним мерама. Русија није пропустила прилику да то и учини, па ма и по цену одступања од политике које се у односу на Јонску републику придржавала од самог њеног оснивања. У том погледу прво је на ред дошла одлука Александра I да се прихвати ранија молба Сената Јонске републике и да се из става руских трупа у Напуљу у Јонску републику упуте три фрегате и одред војника под командом генерала Бороздина.¹⁶ Одмах затим, уследио је веома значајан дипломатско-политички потез, именовање грофа Георгија Дмитријевича Моцениго (1764—1839) за руског представника у Јонској републици.¹⁷

Овај истакнути и веома вешт дипломата, снабдевен широким овлашћењима, стигао је на Крф средином августа 1802. године. Већ у свом првом извештају од 27. августа 1802, упућеном Александру I, Моцениго је саопштио да су се за последње четири године, тј. од протеривања Француза, на острвима промениле четири владе. Промене су вршене без проливања крви, али насилно, што је становнике држало у стању непрекидне напетости. Излаз из настале ситуације гроф Моцениго је видео у доношењу новог устава Републике, либералнијег од оног из 1801. године. До разраде и прихватања таквог устава, по његовом мишљењу, требало је извршити нову реорганизацију управе у Јонској републици и то у правцу јачања њених централних органа.¹⁸ Овај циљ се могао постићи само ликвидацијом постојећих острвских управа које су предводили вође појединих острвских партија и формирањем привремених влада. Гроф Моцениго је овај предлог упутио кнезу (председнику) Сената Јонске републике, захтевајући да овај у том духу упути становништву специјални проглас. Неколико дана касније, 12. септембра 1802, проглас је објављен на Крфу. У њему се, између осталог, говорило да Сенат припрема нови устав, а да се до његовог усвајања и до избора који ће му претходити формира привремена влада. За време трајања њеног мандата на острвима ће и даље функционисати постојећи судови и магистрати. Ради регулisaња привредних проблема Јонске републике формиран је специјални федерални економско-политички орган — магистратура.¹⁹ Истовремено са прогласом кнеза и сам гроф Моцениго се истога дана обратио становништву Републике посебним манифестом, штампаним на италијанском и грчком језику. У манифесту је позвао становнике свих острва

¹⁶ Писмо Александру I посланику у Константинопољу В. С. Томаре од 2. јануара 1802, *ВПР*, т. 1, 167.

¹⁷ Писмо Александра I опуномоћеном представнику Русије у Јонској републици Г. Д. Моцениго од 28. фебруара 1802, *ВПР*, т. 1, 179—182.

¹⁸ Извештај опуномоћеног представника Русије у Јонској републици Г. Д. Моцениго Александру I од 8. септембра 1802. *ВПР*, т. 1, 293—295.

¹⁹ Исто.

Републике да се покоре наредбама привремене владе и њених острвских опуномоћеника.²⁰ Гроф Моцениго је у циљу завођења реда на острвима сугерисао кнезу предузимање и неких конкретних потеза. По његовом савету, сви дотадањи носиоци власти на острвима Републике су смењени са својих дужности. Међу њима су били, како се он сликовито изражавао, „величанствени идоли олигархије“. Истовремено, вршена су масовна премештања чиновника са острва на острво, а објављена је и наредба по којој нико више није могао да заузме неку важнију дужност на острву на коме је живео. Једном, раније обесправљеном, делу становништва дата су грађанска права.²¹ Да би његови предлози и мере које је предузимао кнез били убедљивији, гроф Моцениго је на свим острвима Јонске републике разместио гарнизоне руске војске наредивши њиховим командантима да напорима за сређивање прилика у Републици пружи пуну и безрезервну подршку.

Паралелно са корацима које је гроф Моцениго чинио ради сређивања прилика у Јонској републици, и руски представник у Напуљу Андреј Јаковљевич Италински (1743—1827) покушавао је да нађе решење за сложену ситуацију у Републици. Током пролећа и лета 1802, пратећи збивања у суседној са напуљском краљевином острвској републици, он је припремао своју визију новог устава. Средином јула, тачније 18. јула 1802. Италински је свој пројекат устава доставио грофу Моцениго с молбом да га проучи и предложи евентуалне измене и допуне.

По своме садржају, нови устав налазио се негде између првог „ушаковског“ устава из 1799. и „константинопољског“ из 1801. године. И мада је принцип аристократског представништва био сачуван и у овом уставу, ипак је у њему било предвиђено извесно проширење права богатијих становника Републике, што се посебно огледало у њиховом лакшем укључивању у редове племства. Повећавао се и број бирача из других социјалних група становништва чиме се отварао пут за њихово непосредније учешће у политичким установама Републике.

За разлику од претходних устава, пројекат устава Италинског је проглашавао принцип јачања централне власти која се, по њему, састојала од Сената у који су улазила 17 сенатора и којим је руководио кнез (председник) Сената. Чланове Сената и његовог председника бирала је законодавна скупштина. Председник је сазивао редовне и ванредне седнице законодавне скупштине; он је био одговоран за унутрашњи мир и благостање Републике. Право законодавне иницијативе по новом уставу припадало је председнику и члановима Сената. Извршну власт Сенат је вршио преко четири своја комитета: за јуно-

²⁰ Исто.

²¹ Исто.

стране послове, војно-поморски, унутрашњих дела, за финансије и трговину. Све одлуке поменутих комитета морао је потврдити Сенат. Иначе, врховни законодавни орган сачињавала је законодавна скупштина делегата, бираних на општим скупштинама племства појединих острва Републике. Компетенције законодавне скупштине биле су следеће: утврђивање бројног састава оружаних снага, усвајање буџета, утврђивање висине опорезивања становника Републике, потврђивање закона које је усвојио Сенат, итд.

По новом уставу, у Републици су створени и неки нови органи. Најзначајнији је био републички колегијум цензора који су сачињавала три члана. Овај колегијум је имао право потврђивања свих закона које је усвојио Сенат.

Према одредбама устава, на сваком од седам острва Републике формирала се локална влада (сенат). По својој структури ове владе су биле сличне централној влади. Њихови чланови су бирани на општим скупштинама племства острва. У ствари, ове скупштине су представљале врховно законодавно тело сваког острва.

Устав је проглашавао једнакост свих становника острва Републике пред законом.

Увођење новог устава предвиђало се у две етапе. У првој (1802—1804) такве мере, као што су — сазив републичке скупштине племства, формирање комисије за разматрање пројекта устава, сазив месних скупштина — спровођене су под непосредним руководством грофа Моцениго. У потпуности, устав је требало да ступи на снагу почетком 1804. године.²²

Гроф Моцениго је у целини позитивно оценио предложени пројекат новог устава, предлажући истовремено и неке измене и допуне, пре свега у организацији институције колегијума цензора, као и у неким другим одредбама.²³ О својим примедбама обавестио је и цара Александра I.

После детаљног разматрања Александар I и руска влада су одобрили пројекат новог устава са свим допунама које је предложио гроф Моцениго, те је пројекат устава предат Сенату Републике на даљи законски поступак.

Међу допунама које су одредиле дефинитиван садржај новог устава најзначајније су биле оне које су се тичале начина организације и узајамног деловања различитих државних органа. Између осталог, прецизирано је ко све припада реду племића; затим је одређено да се право законодавне иницијативе препусти искључиво Сенату, владама острва и колегијуму цензора. Предвиђено је било да и делегати законодавне скуп-

²² Писмо Александра I Г. Д. Моцениго од 18. фебруара 1804, ВПР, т. 1, 628.

²³ Извештај Г. Д. Моцениго Александру I од 25. јула 1802, ВПР, т. 1, 255—258.

штине могу да иступају са предлозима, али је у том случају Сенат Републике располагао правом вета. Најзад, поред већ предвиђена четири комитета, додат је и пети — комитет за правосуђе.

У току августа и септембра 1803. на територији целе Републике су одржани избори за законодавну скупштину. Изабрани делегати су на скупштини одржаној 5. децембра исте године прихватили пројекат новог устава у целини.²⁴

Република је добила нов устав, али је требало доста времена и напора да он на острвима заживи у свим својим одредбама. Због тога је гроф Моцениго у више наврата био приморан да се прогласима и на други начин обраћа становништву немирних острва, убеђујући га да му једино нови устав обезбеђује мир, благостање и бољу и срећнију будућност; да нов устав подржавају цар и Русија, који су становницима Републике највећи пријатељи.²⁵

Но, било како било, устав је постао реалност, а прилично је реално одсликавао фактичко стање на острвима, посебно у домену друштвено-политичких односа. У њему је била садржана и једна константа руске политике у области унутрашњег уређења Јонске републике испоњена у непрекидном настојању да се Република конституише као аристократска република. Усвојеним уставом циљ је био постигнут. Више од тога, усвајањем новог устава учињен је битан заокрет и у њеном међународном положају. Од турског вазала, Јонска република постепено прелази под покровитељство Русије, мада се о томе званично нигде не говори.²⁶ У овом случају, свршеном се чину давала очигледна предност над дипломатским изјавама и формулацијама. Али, после свега, остало је отвореним још једно питање — питање стабилности новог устава. Опасност од евентуалних промена била је реална. С једне стране, радило се о унутрашњим процесима и хтењима у још недовољно стабилизационој Републици седам уједињених острва, а са друге, у неуловљивом понашању Порте, посебно у тренуцима када су јој збивања на међународном плану нудила стварне или фиктивне погодности. У првом случају, захваљујући луцидности грофа Моцениго, подржаног А. А. Чарторијским, руским министром спољних послова, руски кабинет је прихватио, рекло би се, једино могуће решење. Наиме, стало се на дијалектичко становиште да устав не може бити окамењена догма, већ да мора бити одраз стварног стања прилика и односа у Јонској

²⁴ Писмо Александра I Г. Д. Моценигу од 9. марта 1804, *ВПР*, т. 1, 727.

²⁵ Проглас опуномоћеног представника Русије у Јонској републици Г. Д. Моценига становништву Републике од 30. децембра 1802, *ВПР*, т. 1, 718.

²⁶ Писмо А. А. Чарториског Г. Д. Моценигу од 8. марта 1804, *ВПР*, т. 1, 656.

републици. Другим речима, већ се унапред прихватала могућност и потреба његовог мењања и усавршавања.²⁷ Али, допуштајући овакву могућност, руска влада је настојала да се те промене, било да су одраз хтења саме Републике, било да је на њима инсистирала Порта, врше искључиво уз њену сагласност. Зато је настојала да се у одредбе самог устава угради одређени механизам, који би искључивао било каква изненађења у том погледу. Обострана, руско-турска гаранција новог устава и немогућност да се он мења без сагласности било које од држава гаранта, било је за руску владу тражено и најзад нађено решење.²⁸ Међутим, чињеница је да, без обзира на сва настојања руске дипломатије, Порта никада није ратификовала овај устав. Није га ратификовала ни Русија, па се он примењивао само »de facto« све до краја постојања Републике седам уједињених острва.

LA RUSSIE ET L'ORGANISATION CONSTITUTIONNELLE DE LA REPUBLIQUE IONIENNE

Résumé

L'auteur suit, dans son travail, le développement constitutionnel de la République Ionienne au cours de la période quinquennale de son existence relativement indépendante. La première partie du travail embrasse la période de formation de la République Ionienne et l'adoption du premier document constitutionnel, dit la constitution «d'Ouchakov» (1798—1799). La seconde partie est consacrée à l'élaboration de la constitution «de Constantinople» (1800—1801), à l'étude de ses caractéristiques et aux conséquences que l'adoption de cette constitution avait produites sur la République. Enfin, dans la troisième partie (1802—1804) on expose les raisons pour l'adoption de la troisième constitution de la République Ionienne, la constitution «d'Italinski», ses propriétés et caractères qui la distinguent des constitutions précédentes.

Dans le travail sont indiqués les actes internationaux sur lesquels est fondée la vérification internationale de l'existence de la République Ionienne, et qui ont servi de points de départ de son organisation intérieure et de sa position extérieure.

En faisant connaître aux lecteurs le contenu de toutes les constitutions susmentionnées, l'auteur fait en même temps une comparaison de leurs caractéristiques fondamentales respectives. Il conclut que, nonobstant les différences du contenu (degré du caractère démocratique, forme de l'organisation institutionnelle, droit de vote et système électoral, etc.) dans toutes ces constitutions est présente une constante commune — tendance manifestée par la Russie à donner à la République Ionienne une organisation aristocratique.

A la fin, l'auteur indique les facteurs socio-économiques et de politique étrangère qui causent ces changements de la constitution et le milieu historique dans lequel ceux-ci se produisent.

²⁷ Писмо А. А. Чарторијског Г. Д. Моцегину од 8. марта 1804, ВПР, т. 1, 656—657.

²⁸ Инструкција посланику у Константинопољу А. Ј. Италинском од 2. марта 1804, ВПР, т. 1, 727.